

RAUTALAMMIN KUNTA
TARKASTUSLAUTAKUNTA

ARVIOINTIKERTOMUS VUODELTA 2022

Sisällysluettelo

1	Tarkastuslautakunta ja tarkastustoiminta	3
1.1	Tehtävät ja kokoonpano	3
1.2	Tilintarkastuksen järjestäminen	4
2	Tavoitteiden toteutumisen arviointi	7
2.1	Kuntastrategia 2022–2025	7
2.2	Toiminnan ja talouden tavoitteet	7
2.2.1	Yleishallinto	7
2.2.2	Elinkeinoitoimi	9
2.2.3	Sosiaalitoimi ja Perusturvan hallinto	9
2.2.4	Sivistystoimi	11
2.2.5	Tekninen toimi ja vesihuolto	15
2.2.6	Yhteenveto toiminnan ja talouden tavoitteiden toteuman arvioinnista	16
2.3	Kunnan talous	17
2.3.1	Kokonaistalouden tarkastelu	17
2.3.2	Talouden keskeiset tunnusluvut	18
2.3.3	Talouden tasapaino	19
2.3.4	Yhteenveto kunnan taloudesta	19
3	Rautalammin kuntakonsernin toiminta	20
3.1	Konsernin toiminta vuonna 2022	20
3.2	Konsernivalvonta	20
3.3	Yhteenveto kuntakonsernin arvioinnista	21
4	Yhteenveto	22
5	Tarkastuslautakunnan esitys kunnanvaltuustolle	23

1 Tarkastuslautakunta ja tarkastustoiminta

1.1 Tehtävät ja kokoonpano

Kunnanvaltuusto asettaa tarkastuslautakunnan hallinnon ja talouden tarkastuksen sekä arvioinnin järjestämistä varten. Tarkastuslautakunta laatii arviointisuunnitelman ja antaa valtuustolle kultakin vuodelta arviointikertomuksen, jossa esitetään arvioinnin tulokset. Valtuustolle arviointikertomusta koskevan esityksen yhteydessä tarkastuslautakunta yksilöi ne asiat, joissa kunnanhallitusta kehoitetaan ryhtymään toimenpiteisiin niiden korjaamiseksi ja joista kunnanhallituksen on annettava valtuustolle selvitys. Vuosittain laadittavassa arviointikertomuksessa korostuvat tarkastusvuoden aikana lautakunnassa käsitellyt asiat.

Lautakunta voi antaa valtuustolle muitakin tarpeellisia pitämiään selvityksiä arvioinnin tuloksista. Tarkastuslautakunnan toiminta on riippumatonta toimivasta johdosta. Tarkastuslautakunnan tehtävässä korostuu kunnan toimintojen, toimintatapojen sekä palvelujen järjestämisen tarkoituksenmukaisuuden arviointi. Tilintarkastajan tehtävät liittyvät puolestaan laillisuusvalvontaan.

Tarkastuslautakunnan suorittaman arvioinnin tulokset raportoidaan kunnanvaltuustolle osoitetussa arviointikertomuksessa sekä mahdollisissa väliraporteissa. Tarkastuslautakunnan tehtävistä on säädetty kuntalain 121 §:ssä ja kunnan hallintosäännössä.

Kuntalain 121 §:n mukaan tarkastuslautakunnan tehtävänä on:

- 1) valmistella valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat;
- 2) arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla;
- 3) arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää;
- 4) huolehtia kunnan ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta;
- 5) valvoa 84 §:ssä säädetyn sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuustolle tiedoksi;
- 6) valmistella kunnanhallitukselle esitys tehtäviään koskeviksi hallintosäännön määräyksiksi sekä arvioinnin ja tarkastuksen talousarvioksi.

Kunnan hallintosäännön 68 §:n mukaan tarkastuslautakunnan tehtävänä on lisäksi:

- 1) seurattava tilintarkastajan tarkastussuunnitelman toteutumista sekä muutoinkin seurattava tilintarkastajan tehtävien suorittamista ja tehtävä tarpeen mukaan esityksiä tilintarkastuksen kehittämiseksi,
- 2) huolehdittava siitä, että tilintarkastusta varten on tarpeelliset voimavarat, jotka mahdollistavat tilintarkastuksen suorittamisen hyvän tilintarkastustavan edellyttämässä laajuudessa,
- 3) tehtävä aloitteita ja esityksiä lautakunnan, tilintarkastajan ja sisäisen valvonnan tehtävien yhteensovittamisesta mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla.

Hallintosäännön mukaan ennen arviointikertomuksen antamista tarkastuslautakunta voi antaa valtuustolle tarpeelliseksi katsomiaan selvityksiä ja raportoi valtuustolle merkittävistä havainnoista myös tilikauden aikana.

Kunnanvaltuuston toimikaudeksi 2021–2024 valitsemina tarkastuslautakunnan jäsenenä ja varajäsenenä ovat toimineet vuonna 2022 seuraavat henkilöt:

Jäsen

Raimo Kempainen
(Hannu Korhonen 22.2.2022 saakka)
Assi Mensonen

Ulla Möller

Päivi Eklund

Jarmo Karjalainen

Varajäsen

Tytti Mård

Hanna Kosonen

Anne Mertala

Unto Siikström

Jouni Juhala

Arviointitoiminta

Tarkastuslautakunta on kokouksessaan 21.9.2021 hyväksynyt koko toimikautensa 2021–2024 arviointisuunnitelman. Tarkastuslautakunta on vuoden toimikautensa aikana käynyt läpi kunnan keskeisimmät toiminnot siten, että eri lautakuntien alainen toiminta on jaettu painopistealueiksi tarkastuslautakunnan eri toimintavuosille. Työohjelmassa on määriteltä kokouksittain arviointikohteet ja arviointimenetelmät.

Tarkastuslautakunta on kokoontunut vuoden 2022 arvioniin liittyen vuoden 2022 aikana 3 kertaa ja vuoden 2023 aikana neljä (4) kertaa.

Lautakunnassa ovat työohjelman mukaisesti olleet kuultavina kunnanjohtaja Anu Sepponen, hallintojohtaja Merja Koivula-Laukka, tekninen johtaja Ari Lindgren, rakennustarkastaja Pasi Väyrynen, sivistysjohtaja Matti Vanttinen, elinkeinoasiamies Iiro Lyytinen, tytäryhtiöiden Rautalammin Kehitys Oy, Rautalammin Asunnonhankinta Oy ja Kiinteistö Oy Oikarilan edustajat. Kuultavat henkilöt ovat kertoneet tarkastuslautakunnalle alaisensa toiminnan ajankohtaisista ja keskeisistä asioista sekä talousarvion 2022 toteumasta.

Arviointikertomuksen laatimista varten lautakunta on tutustunut vuoden 2022 talousarvioon, kunnanhallituksen allekirjoittamaan tilinpäätökseen (ml. konsernitilinpäätös) ja toimintakertomukseen sekä henkilöstötilinpäätökseen. Tarkastuslautakunnan jäsenet ovat seuranneet kunnan toimielinten päätöksentekoa pöytäkirjojen avulla ja tekemällä muita havaintoja kunnan toiminnasta ja taloudesta. Tilintarkastuskertomuksen lisäksi tarkastuslautakunta on saanut tilintarkastajalta yhden tilivuotta 2022 koskevan kirjallisen raportin, johon se on perehtynyt.

Arviointi perustuu lautakunnan kuulemisissa saamiin tietoihin ja tehtyihin havaintoihin, tilintarkastajan raporttiin, toimintakertomustietoihin ja muihin kunnan asiakirja-aineistoihin. Lähteinä käytetään lisäksi valtakunnallisia vertailuja. Tarkastuslautakunta voi pyytää arvioinnin kohteena olevilta yksiköiltä tietoja tai selvityksiä. Tarkastuslautakunta voi myös teettää erillisiä selvityksiä tai tarkastuksia myös ulkopuolisilla asiantuntijoilla.

Vuoden 2021 arviointikertomuksen havaintojen jälkiseurannan osalta tarkastuslautakunta on käsitellyt kunnanhallituksen ja lautakuntien selvitykset sekä havainnoinut toimielinten toimintaa tilivuonna 2022.

Sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamisen valvonta

Kuntalain 121 §:n mukaan tarkastuslautakunta valvoo sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset kunnanvaltuustolle tiedoksi vuosittain. Tarkastuslautakunta on vuoden 2022 aikana käsitellyt sidonnaisuusilmoituksia kokouksessaan 12.10.2022 ja 25.1.2022.

1.2 Tilintarkastuksen järjestäminen

Tarkastuslautakunta on kilpailuttanut Rautalammin kunnan tilikausien 2021–2024 tilintarkastuspalvelut keväällä 2021. Kunnanvaltuusto on valinnut kunnan tilintarkastajaksi BDO Audiator Oy:n. Kunnan vastuunalaisena tilintarkastajana on ollut JHT, KHT Heidi Rimpilä ja alkaen 28.4.2022 KHT, JHT Jarmo Raati.

Tilintarkastajasta on säännelty kuntalain 122–125 §:ssä muun muassa seuraavaa:

- Tilintarkastaja toimii tehtävässään virkavastuulla. Tilintarkastusyhteisö voidaan valita kerrallaan enintään kuuden tilikauden hallinnon ja talouden tarkastamista varten. Kunnan tytäryhteisöjen tilintarkastajaksi on valittava kunnan tilintarkastusyhteisö, jollei tästä poikkeamiseen ole perusteltua tarkastuksen järjestämiseen liittyvää syytä.
- Tilintarkastajalla on oltava edellytykset riippumattoman ja riittävän laajan tilintarkastuksen toimittamiseen.
- Tilintarkastajan on toukokuun loppuun mennessä tarkastettava julkishallinnon hyvän tilintarkastustavan mukaisesti kunkin tilikauden hallinto, kirjanpito ja tilinpäätös.
- Tilintarkastajan tulee noudattaa valtuuston ja tarkastuslautakunnan antamia ohjeita, jolleivät ne ole ristiriidassa lain, hallintosäännön tai julkishallinnon hyvän tilintarkastustavan kanssa.
- Havaitsemistaan olennaisista epäkohdista tilintarkastajan on ilmoitettava viipymättä kunnanhallitukselle annettavassa tilintarkastuspöytäkirjassa, joka annetaan tiedoksi tarkastuslautakunnalle.
- Tilintarkastajan on annettava valtuustolle kultakin tilikaudelta kertomus, jossa esitetään tarkastuksen tulokset. Kertomuksessa on myös esitettävä, onko tilinpäätös hyväksyttävä ja voidaanko toimielimien jäsenille ja johtaville viranhaltijoille (tilivelvollinen) myöntää vastuuvapaus.
- Jos tilintarkastaja havaitsee, että kunnan hallintoa ja taloutta on hoidettu vastoin lakia tai valtuuston päätöksiä, eikä virhe tai aiheutunut vahinko ole vähäinen, tilintarkastuskertomuksessa on tehtävä asiasta tilivelvolliseen kohdistuva muistutus. Muistutusta ei voi kohdistaa valtuustoon.
- Tarkastuslautakunnan on hankittava tilintarkastuskertomuksessa tehdystä muistutuksesta asianomaisen selvitys sekä kunnanhallituksen lausunto. Valtuusto päättää toimenpiteistä, joihin tarkastuslautakunnan valmistelu, tilintarkastuskertomus ja siinä tehty muistutus antavat aihetta. Hyväksyessään tilinpäätöksen valtuusto päättää vastuuvapaudesta tilivelvollisille.

Tilintarkastaja on antanut valtuustokaudelle 2021–2024 tekemänsä tarkastussuunnitelman tiedoksi tarkastuslautakunnalle 21.9.2021, tilivuoden 2022 väliraportin 25.1.2023 ja loppuraportin 30.5.2023. Tilintarkastuksen työn lähtökohtana on kunnan toimintaorganisaatio ja -ympäristö ja niihin liittyvät olennaiset riskit. Riskienkartoituksen avulla määritellään tarkastuksen painopistealueet tarkastustyön perustaksi. Tarkastussuunnitelman ja vuotuisten työohjelmien käsittelyn yhteydessä tarkastuslautakunta arvioi myös tarkastukseen käytössä olevien resurssien riittävyyttä.

Rautalammin kunnan tilintarkastuspalvelujen voimassa olevan hankintasopimuksen mukaan tilintarkastaja raportoi tarkastuslautakunnalle kahdesti vuodessa tilintarkastuksen etenemisestä ja tarkastuksen olennaisista havainnoista. Tarkastuslautakunta on saanut raportit sopimuksen mukaisesti.

TARKASTUSLAUTAKUNNAN HUOMIOT TILINTARKASTUKSESTA

Tilintarkastaja on kohdistanut tarkastustoimenpiteitä muun muassa investointeihin ja ostoihin. Lisäksi valtionosuuksien perusteista annettuihin tietoihin ja muihin keskeisiin talousprosesseihin.

Hallinnon osalta tilintarkastaja on käynyt läpi muun muassa valtuuston ja hallituksen pöytäkirjoja. Osana sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tarkastusta tilintarkastaja on kartoittanut tarkastuksen painopisteisiin liittyviä prosesseja ja käynyt läpi kunnan voimassa olevia sääntöjä.

Tilintarkastaja on muussa raportoinnissaan kiinnittänyt huomiota erityisesti seuraaviin asioihin:

- Sisäisten ohjeiden ajantasaisuuteen ja kattavuuteen
- Sähköisten järjestelmien hyödyntämistä manuaalisten työvaiheiden vähentämiseksi
- Taloushallinnon keskeisten prosessien kontrolliympäristön kehittäminen
- Investointien kilpailutuksessa julkisten hankintojen periaatteiden noudattaminen

Tarkastuslautakunta yhtyy tilintarkastajan raportointiin yllä esitetyin osin ja suosittelee kiinnittämään huomiota raportoituihin havaintoihin. Tarkastuslautakunta toteaa, että talouden tasapainottamistoimilla alijäämäiset tilinpäätösvuodet 2018–2020 on saatu käännettyä ylijäämäisiksi vuosina 2021 ja 2022. Tarkastuslautakunta painottaa, että kunnan talouden tasapainottamistoimia tulee tehdä myös jatkossa kuntastrategian 2022–2025 mukaisesti, jotta kunnan talous ja maksukyky saadaan tasapainoon.

2 Tavoitteiden toteutumisen arviointi

2.1 Kuntastrategia 2022–2025

Rautalammin kunnanvaltuusto on hyväksynyt päivitetyn kuntastrategian vuosille 2022–2025 kokouksessaan 5.4.2022. Kuntastrategian laadinta aloitettiin edellisen kunnanvaltuuston toimesta ja sitä jatkettiin uuden valtuuston kanssa syksyn 2021 aikana. Strategian mukaiset kunnan painopisteet ovat tasapainoinen kuntatalous, joustava työ ja asuminen, elinvoima sekä viestintä ja vuorovaikutteisuus. Kunnan visiona on, että Rautalampi on uudistuva, voimistuva ja hyvinvoiva kuntayhteisö, jonne palataan yhä uudelleen ja juurrutaan. Kunnan arvot ovat yhteisöllisyys, turvallisuus, avoimuus, hyvinvointi ja rohkeus.

TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIO KUNTASTRATEGIAN TOTEUTTAMISESTA

Kuntastrategia 2022–2025 on tarkastuslautakunnan mielestä kohtalaisen hyvin valmisteltu ja strategiassa esitetyt tavoitteet ovat oikeansuuntaisia. Tarkastuslautakunta näkee hyvänä, että strategiassa on huomioitu toimintaympäristön muutokset.

Tarkastuslautakunta toteaa, että vuoden 2023 talousarvion laadinnassa on otettu huomioon kuntastrategia. Tavoiteasetannassa tulee jatkossakin kiinnittää huomiota siihen, että tavoitteet ovat sellaisia, jotka tähtäävät kunnan strategisten päämäärien saavuttamiseen.

Tarkastuslautakunta suosittelee, että

- tavoiteasetannassa kiinnitetään *edelleen* huomiota siihen, että ne tähtäävät kunnan toimintojen kehittämiseen.

2.2 Toiminnan ja talouden tavoitteet

Kunnan toiminnalle ja taloudelle asetettavista keskeisistä tavoitteista päättää kuntalain mukaan kunnanvaltuusto. Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Talousarviossa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden vuositavoitteet.

Vuoden 2022 talousarviossa on esitetty sitovat toiminnan tavoitteet osastoittain. Kunnan toimintakertomuksessa vuodelta 2022 on esitetty kunkin tavoitteen toteutuminen. Alla on käyty läpi tarkastuslautakunnan näkökulmasta keskeisimmät talousarvion sitovat toiminnan tavoitteet ja niiden toteuma sekä talousarvion toimintakatteen toteuma. Arvio -sarakkeessa on esitetty tarkastuslautakunnan arvio toiminnan tavoitteen toteumasta. Vertailu muihin kuntiin on tehty Kuntaliiton kuntien vuoden 2020 tilinpäätöstietojen perusteella koostaman kustannusrakennetilastojen perusteella.

Tarkastuslautakunta kiinnitti huomiota siihen, että sitovien tavoitteiden toteumaa tulee käydä kattavasti läpi tilinpäätöksessä ja toimintakertomuksessa.

2.2.1 Yleishallinto

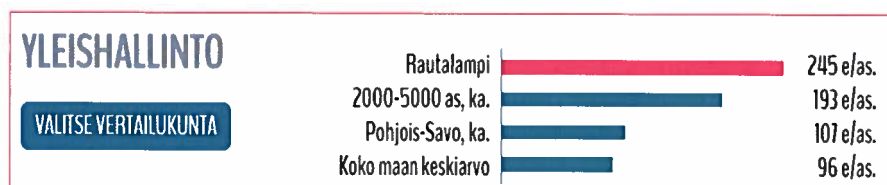
Toiminnan tavoite	Toteuma	Arvio
18 Luottamushenkilöhallinto		
Kunnan talouden tasapaino, talouden tasapainosuunnitelman toimeenpano, palvelujen kustannustehokkuus. Tilikauden tulokset ovat pääsääntöisesti positiivisia. Vuosikate kattaa poistot.	Tasapainottamistyöryhmä on kokoontunut säännöllisesti ja säästöjä on pystytty tekemään tilivuoden aikana. Tilinpäätös on ylijäämäinen.	●
Kuntastrategian päivitys, kunnan päätöksenteko tukee strategiaa.	Päivitetty kuntastrategia on hyväksytty valtuustossa 5.4.2022.	●
Sote/ hyvinvointialue, tuloksellinen edunvalvonta muutoksessa ja muutoksen	Tukipalveluiden osalta on neuvoteltu Viisari Oy:n ja Servican kanssa.	●

jälkeen. Luottamushenkilöiden sitoutunut paikallinen ja seudullinen yhteistyö.	Kunnanvaltuusto antoi hyvinvointialueelle selvityksen toimitiloista, siirtävästä omaisuudesta, sopimuksista, henkilöstöstä, vastuista yms. Vuokrasopimukset tiloista laadittu, monet käytännön asiat ovat hyvinvointialueen tilanteesta johtuen vielä auki.	
170 Yleishallinto		
Hallintosäännön päivitys (sosiaalipalvelut siirtyvät hyvinvointialueelle 2023)	Kunnanvaltuusto hyväksynyt hallintosäännön kokouksessaan 17.8.2021 § 52. Hallintosääntöä on päivitetty vuodelle 2023, päivitetty hallintosääntö on tullut voimaan 8.2.2023.	●
Aluevaalien organisointi, sujuva läpivienti	Ensimmäiset aluevaalit hoidettiin ongelmitta, ennakkoon äänestys 12.-18.1.2022 ja vaalipäivä 23.1.2022.	●
Sopimusten päivitykset	Sopimukset on käyty läpi, mutta tilanteet elää HVA:n kanssa, selvitettävää jää vuoteen 2023.	●
Hyvinvointialueen tuomiin muutoksiin valmistautuminen, henkilöstösiirtojen (liikkeenluovutus) ammattimainen hoito	Henkilöstösiirrot aloitettu 27.1.2022 ja työtä jatkettiin kesäkuussa, vuoden vaihteessa neuvottelu. Henkilöstösiirrot onnistuivat ongelmitta.	●
Työllisyyspalveluiden muutokseen valmistautuminen	Työllisyyspalveluissa tilanne auki, TE-uudistus siirtynee vuoden 2025 alkuun. Tilannetta seurataan aktiivisesti.	●
180 Taloushallinto		
Toimivat taloushallinnon palvelut sote-muutoksen jälkeen	Vireillä, selvityksen alla mm. Asunnonhankinta Oy:n kirjanpito. Kuntalaskenta sitoutui kirjanpidon hoitamaan, mutta käytännön asiat vielä auki.	●
Taloushallintopalveluiden tuottaminen oikein ja ajallaan päätöksenteon tueksi.	Toimi kohtuullisen hyvin huolimatta haasteista ohjelman toimittajan kanssa. Palveluluokkam muutoksen jälkeen virheitä jouduttu korjaamaan paljon.	●

Ulkoiset toimintakate, t€				
Toiminto	TA2022	TP 2022	Ero	Kommentit
Luottamushenkilöhallinto	-318	-376	-58	Luottamushenkilöhallinnon toimintakate ylitti muutetun talousarvion 58 teur.
Yleishallinto	-381	-351	30	Yleishallinnon toimintakate alitti muutetun talousarvion 30 teur.
Taloushallinto	-515	-540	-25	Taloushallinnon toimintakate ylitti muutetun talousarvion 25 teur.

Yleishallinnon alaisten toimintojen ulkoiset toimintakatteet ovat toteutuneet talousarvion mukaisesti.

Kuva 1 Yleishallinnon nettokustannusten vertailu 2021 (Lähde: Kuntaliitto 13.4.2023)

Vuoden 2021 tilinpäätöstietojen perusteella Rautalammin yleishallinnon nettokäyttökustannukset olivat selkeästi Pohjois-Savon kuntia ja muita saman kokoluokan kuntia suuremmat (kuva 1). Tarkastuslautakunta korostaa edelleen, että kunnan tulee analysoida, mistä korkeat yleishallinnon kulut johtuvat ja ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin niiden alentamiseksi.

2.2.2 Elinkeinotoimi

Toiminnan tavoite	Toteuma	Arvio
26 Elinkeinotoimi		
Työvoiman saatavuuden ja ammatillisten koulutusmahdollisuuksien kehittäminen seudullisesti ja paikallisesti.	Koulutusta järjestettiin v 2022.	
Elinvoimaohjelman päivittäminen kuntastrategian ja elinvoimaselvityksen tulosten pohjalta.	Elinvoimaohjelmaa ei päivitetty.	
SavoGrown alueen yhteisen elinvoimatyön jalkauttaminen osaksi kuntaorganisaation toimintaa.	SavoGrown alueen yhteisen elinvoimatyön jalkauttaminen onnistui kohtuullisesti, paikallisia tilaisuuksia järjestettiin ja kaikkien kuntien yhteinen aluemarkkinointiryhmä kokoontui säännöllisesti.	
270 Maaseututoimi		
Kehitetään aktiivisesti maatilataustaisia yritystoimintaa ja toimintaympäristöä	Toteutunut tavoitteiden mukaisesti. Yhteistyössä maakunnan maaseudun kehittämistoimijoiden kanssa toteutettu kehittämishankkeita.	
Henkilöstön ammattitaidon kehittäminen ja hyödyntäminen	Uuden ohjelmakauden koulutukset alkaneet syksyllä 2022 ja jatkuvat alkuvuonna 2023. Tavoitteena asiakkaiden tarpeita vastaava osaaminen uuden ohjelmakauden toimeenpanoon.	
Palveluiden hallittu kustannuskehitys ja niiden tehostaminen	Toteutunut tavoitteiden mukaisesti. Toimintakulut ovat laskeneet yhdellä prosenttiyksiköllä verrattuna edellisen vuoden toimintakuluihin. Maatilataustaisen yritystoiminnan kehittämispalveluja on kehitetty yhdessä muiden toimijoiden kanssa.	

Tarkastuslautakunnan näkemyksenä on, että elinkeino- ja maaseututoimen osalta toiminnan tavoitteet ovat kokonaisuutena toteutuneet hyvin lukuun ottamatta elinvoimaohjelman päivittämistä. Tarkastuslautakunta painottaa, että elinvoimaohjelma tulee päivittää vastaamaan kuntastrategiaa 2022–2025. Kuntastrategian painopistealueita ovat tasapainoinen kuntatalous, joustava työ ja asuminen, elinvoima ja hyvinvointi sekä viestintä ja vuorovaikutus. Elinvoima ja hyvinvointi rakentuu työstä ja positiivisista tulevaisuuden näkymistä. Mittareina toimivat työpaikkojen ja yritysten lukumäärä. Tämän saavuttamiseksi kunnan tulee vaalia myönteistä yritysilmapiiriä ja tarjota yrityksille tukipalveluita ja työvoimaa sekä pitää huoli asukastyytyväisyydestä.

Ulkoisen toimintakate, t€				
Toiminto	TA 2022	TP 2022	Ero	Kommentit
Elinkeinotoiminta	-251	-208	43	Kustannukset toteutuivat 43 teur arvioitua pienempänä
Maaseututoimi	-47	-45	2	Kustannukset alittivat muutetun talousarvion 2 teur.

Elinkeinotoiminnan ja maaseututoimen alaisten toimintojen ulkoiset toimintakatteet ovat toteutuneet olennaisin osin talousarvion mukaisesti.

2.2.3 Sosiaalitoimi ja Perusturvan hallinto

Toiminnan tavoite	Toteuma	Arvio
307 Perusturvan hallinto		
Valmistella perusturvan palvelut ja organisaatio hyvinvointialueelle siirtymiseen	Kaksi samansisältöistä henkilöstöinfoa pidettiin, tiimikokouksissa keskusteltiin heränneistä kysymyksistä ja huolista	

Henkilöstön hyvinvoinnin edistäminen	Työnohjaukset; työhyvinvointikysely toteutettu huhtikuussa. Vastaukset käsitelty johtoryhmässä. Työhyvinvoinnin edistämiseksi on järjestetty omia tiedotus- ja keskustelutilaisuuksia hyvinvointialueelle siirtymisestä.	●
312 Iäkkäiden palvelut		
Ikääntyneiden ravitsemuksen parantaminen yhdessä ravintokeskuksen kanssa. Ravitsemustesti MNA tehdään kaikille tehostetun palveluasumisen ja säännöllisen kotihoidon asiakkaille.	Palvelukoti Pauliinan pysyväispaikalla oleville asiakkaille MNA- ravitsemustestit tehty.	●
Osallistutaan aktiivisesti hyvinvointialueen suunnitteluun.	Kotihoidon ja palveluasumisen vastaava osallistuneet kotiin annettavien – ja asumispalveluiden alatyöryhmään sekä esihenkilötrefeille. Henkilöstö on osallistunut henkilöstöinforoihin.	●
314 Vammaispalvelut		
Asiakkaiden terveyden edistäminen. Kakkatoiminnan asiakkaat saavat ohjeistusta terveellisestä ravinnosta sekä liikuntaharrastuksiin osallistumisesta. (ravitsemusluennot ja oma viikoittainen ohjattu vesijumppavuoro)	Kakkatoiminnan asiakkaille on järjestetty viikoittainen oma ohjattu vesijumppa. Ylläpidetty päivittäistä keskustelua terveellisestä ravinnosta.	●
Kaikilla asiakkailla on voimassa oleva palvelusuunnitelma sekä oikein mitoitettut palvelut.	Palvelusuunnitelmat tehty/tarkistettu ja palvelut toteutettu siten, että hyvinvointialueelle siirtyminen ei aiheuta kunnan toiminnasta johtuen katkoksia palveluissa.	●
316 Lastensuojelu		
Autetaan lapsiperheitä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa kokonaisvaltaisesti	Lapsiperheille on tarvittaessa ostettu lastensuojelun avohuollon tukitoimia kokonaisvaltaisen avun antamiseksi	●
Tehostetaan yhteistyötä lapsiperhetoimijoiden kesken.	Yhteinen aika käytäntö on toiminnassa, kokousten tarvetta ei ole ollut. Lastensuojelutarpeen arvioinnissa ja tukitoimien toteuttamisessa on tehty laajasti monialaista yhteistyötä.	●
318 Lapsiperheiden palvelut		
Kehitetään edelleen monialaista perhekeskusmallia.	Kehittämistyötä on jatkettu.	●
"Yhdessä aika" tapaamiset joka toinen torstai.	Varattu aika kalenteriin, ajalle ei ole ilmennyt tarvetta (asiakkaita ei ole tullut).	●
321 Työkäisten palvelut		
Tuetaan nuorten aikuisten terveyttä ja hyvinvointia ja kasvua sekä terveellisiä elämäntapoja mm. terveellisen ruoan valmistuksen ja liikuntaharrastuksiin tutustumisen avulla.	Toteutettu terveellisiä elämäntapoja viikoittaisen, ennalta nuorten kanssa yhdessä sovittujen teemojen mukaisesti. Tuettu nuorten kasvua ja siirtymistä itsenäisempään elämään. Kolme nuorta ottanut opiskelupaikan vastaan. (ammattikoulu, amk)	●
Kotikäynnit tehdään tarpeen mukaan myös työikäisten palvelutarvetta arvioitaessa.	Kotikäyntejä tehty 9.	●
322 Päihdehuolto		
Lisätään yhteistyötä mielenterveystyön ammattilaisten kanssa	Palvelutarpeen arviointia on toteutettu mielenterveystyön ammattilaisen kanssa.	●
324 Toimeentulotuki		
Kotikäynnin toteutettu palvelutarpeen arviointi ja palveluohjaus sitä tarvitseville asiakkaille.	Kotikäyntejä on tehty tarpeen mukaisesti.	●
323 Omaishoidon tuki		

Omaishoitajien tukeminen soteuudistuksessa.	Omaishoidontuen hakemuksia ensimmäisellä vuosineljänneksellä aikaisempaa enemmän. Uusia päätöksiä tehty määrärahan puitteissa. Kotikäyntejä aloitettu uudestaan Covid-19 rajoitusten jälkeen. Palveluohjauksen myötä omaishoitajien jaksamista tuettu mm. jaksohoidon kautta toteutuvien vapaapäivien muodossa.	
Yhteisten tapaamisten järjestäminen kaksi kertaa vuodessa.	Omaishoitajien puurojuhla järjestettiin joulukuussa. PSHVA:n ohjeet siirtymävaiheesta tiedotettu omaishoitajille kotiin kirjeenä. Palveluohjausta siirtymäaikaan liittyen toteutettu puhelinkeskustelujen kautta.	
335 Ravintokeskus		
Terveyttä edistävien ruokavalintojen lisääminen ruokakasvatuksen keinoin kouluruokailussa.	Kouluruokailun kyselyt toteutettu. Niiden analysointi menossa. Oppilaat osallistuneet kouluruokailun suunnitteluun palautteiden muodossa. Lempikouluruokaviikko oppilaiden kyselyn pohjalta. Iäkkäiden tyytyväisyyskysely toteutettu. Kyselyn tulokset olivat hyvät. Palautteen pohjalta ruokalistaan muutoksia.	
Kouluruokailun kiinnostuksen lisääminen osallistamalla oppilaat palvelun kehittämiseen. Mittarit: Kyselyt oppilaille + toimintakerrat, kouluterveyskysely	Kouluruokailun kysely on toteutettu, tulokset olivat hyvät. Ruokakasvatustoimintoja toteutetaan lukuvuosisuunnitelmallisesti koko lukuvuoden ajan.	
Iäkkäiden ravitsemuksen kehittäminen edelleen lisäämällä yhteistyötä hoivahenkilöstön kanssa.	Terveyttä edistävän ruokavalion toteuttamista on jatkettu.	

Sosiaalitoimen toiminnalliset tavoitteet ovat pääosin toteutuneet talousarvion mukaisesti.

Ulkoisen toimintakate, t€				
Toiminto	TA 2022	TP 2022	Ero	Kommentit
Sosiaalitoimi	-7 281	-6 762	-519	Toimintakate alitti talousarvion 519 teur

2.2.4 Sivistystoimi

Toiminnan tavoite	Toteuma	Arvio
410 Perusopetus		
Henkilöstön hyvinvoinnin edistäminen Toteutetaan kuukausittain hyvinvointiin liittyvä laadullinen kysely. Seurataan tuloksia ja pohditaan niiden pohjalta yhdessä henkilöstön kanssa toimenpiteitä hyvinvoinnin edistämiseksi. Tehdään näkyväksi myös jokaisen omaa vastuuta hyvinvoinnin edistämisessä.	Sivistystoimen yhteinen henkilöstökysely ei toteutunut suunnitellulla tavalla, se on toteutettu viimeksi helmikuussa 2022. Henkilöstön ja esimiesten keskusteluissa esille nousseita kuormitustekijöitä on karsittu ja syksyllä on palkattu resurssiopettaja. On perustettu Matti Lohen koulun ja Kerkonjoen koulun hyvinvoiva mieli -kehittämisryhmä, joka on järjestänyt hyvinvointiin liittyviä tapahtumia ja toimintoja. Tavoitteet ovat pääosin toteutuneet.	
Tiimimallin kehittäminen Vahvistetaan aikuisten muodostamien tiimien avointa vuoropuhelua kaikkien osallisuutta vahvistavan toimintakulttuurin edistämiseksi. Luodaan vahva ja yhtenäinen johtotiimi, joka käy avointa vuoropuhelua koulun toimintakulttuurin ja arjen johtamisesta. Kehitetään käytänteitä	Luokkatiimien rinnalle on perustettu Matti Lohen koulun ja Kerkonjoen koulun hyvinvoiva mieli -kehittämisryhmä, joka vahvistaa koulujen välistä yhteistyötä. Yhteiseen työhön tarkoitettu työajankäyttö on tehostunut ja vastuuta kehittämisestä (tiiminvetäjät) on jaettu useammalle. Tavoite on toteutunut.	

johtotiimin ja tiimien väliseen yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen.		
Positiivisen pedagogiikan mukaisen toimintakulttuurin edistäminen. Kannustamme ja annamme positiivista palautetta pienistäkin asioista päivittäin. Etsimme ja huomaamme vahvuuksia. Autamme oppilasta huomaamaan ja sanoittamaan hyvää itsessä ja toisissa.	On perustettu Matti Lohen koulun ja Kerkonjoen koulun hyvinvoiva mieli -kehittämissyhmä. Kehittämistiimi luo käytänteitä ja tuo ideoita positiivisen pedagogiikan vahvistamiseksi arjessa. On otettu käyttöön oppilaiden kanssa laaditut myönteiseen muotoon kirjatut järjestyssäännöt/pelissäännöt. Tavoite on pääosin toteutunut.	●
420 Lukio		
Opiskelijamäärä ylittää 100 syksyllä 2022	Lukion opiskelijamäärä laskentapäivänä 20.9.2022 oli yhteensä 103. Tavoite on saavutettu.	●
Tiivis yhteistyö naapurilukioiden kanssa. Vähintään 15 yhteistä kurssia.	Keväällä 2022 jäätin yhteiskurssien tavoitteesta. Syksyllä saksan ja venäjän kielissä aloitti kuitenkin uudet ryhmät.	●
Opiskelijoiden hyvinvointikyselyn tulosten keskiarvon kasvu 10 pisteellä (80-> 90)	Vuoden 2022 syksyllä käynnistettiin uuden hyvinvointikyselyn toteuttaminen vaihtoehtoja läpi käyden. Uusi kyselymalli otetaan käyttöön 2023 alussa.	●
Markkinointisuunnitelman tekeminen.	Brändikirkastus- ja markkinointisuunnitelmatyötä jatkettiin 2022, tallitoimijan kilpailutus keskeytti prosessin hetkellisesti, työtä jatketaan, kun tallitoimija varmistunut. Markkinointia lisätty, syksyllä 2022 osallistuttiin mm. Helsinki International Horse Show'n	●
440 Aikuiskoulutus		
Kansalaisopiston kurssitarjonnan pitäminen ennallaan	Toteutuneet kurssit 96, talousarviossa ei tuntimäärää	●
Kansalaisopiston tuntitavoitteena on 2500	Toteutuneet tunnit 2430, alitti tavoitteen 70 h	●
Konservatorio-opintojen mahdollistaminen 10 nuorelle.	Oppilaita 11 soitonopetuksessa, 12 muskarissa, toteutuneita tunteja 385.	●
453 Varhaiskasvatus		
Pedagoginen kehittäminen: Painopistealueina pedagogiset käytänteet, pedagoginen johtajuus, osallisuus ja Rautalammin kunnan vasun tavoitteiden toteutumisen seuranta sekä luontopainotteisen varhaiskasvatuksen toteuttaminen	Varhaiskasvatussuunnitelmat on arvioitu keväällä 2022. Uuden toimintakauden varhaiskasvatussuunnitelmat on pääosin laadittu. Osa keskusteluista on siirtynyt pidettäväksi vuoden 2023 alkuun.	●
Tiimimallin kehittäminen: Vahvistetaan kasvattajien muodostamien tiimien vuoropuhelua avoimeksi sekä kaikkien osallisuutta vahvistavan toimintakulttuurin edistämiseksi. Kehitetään käytänteitä varhaiskasvatuksesta vastaavan ja tiimien väliseen yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen sekä tiedottamiseen.	Henkilöstön koulutuksiin osallistuminen on toteutunut (ammattillisen osaamisen kehittäminen). Palaute- ja kehityskeskusteluissa nousseet kehittämistarpeet on tuotu esille ja niiden pohjalta on toteutettu koulutuksia ja sovittu tiimien toimintatapoja.	●
Viestintä ja tiedottaminen: Pyritään siihen, että viestintä ja tiedottaminen on mahdollisimman avointa ja ajantasaisista kaikille sidosryhmille.	Sisäinen ja ulkoinen viestintä toimii pääosin, tiimien välisessä viestinnässä hieman parantamisen varaa	●
Henkilöstön hyvinvoinnin edistäminen: Toteutetaan kuukausittain hyvinvointiin liittyvä laadullinen kysely. Seurataan tuloksia ja pohditaan niiden pohjalta yhdessä henkilöstön kanssa toimenpiteitä hyvinvoinnin edistämiseksi. Tehdään	Kehityskeskustelut on pidetty, asiakastytyväisyyskysely toteutettu syksyllä 2022, työterveyshuolto toimii ja kunnan henkilöstölle suunnatut työhyvinvointikyselyt on osittain toteutuneet.	●

näkyväksi myös jokaisen omaa vastuuta hyvinvoinnin edistämisessä.		
454 Esiopetus (Kirkonkylä ja Kerkonjoensuu)		
Pedagoginen kehittäminen: Painopistealueina pedagogiset käytänteet, pedagoginen johtajuus, osallisuus ja Rautalammin kunnan varhaiskasvatussuunnitelmien tavoitteiden toteutumisen seuranta sekä luontopainotteisen varhaiskasvatuksen toteuttaminen.	Esiopetussuunnitelmat on laadittu ja tavoitteiden toteutumista on seurattu. Vuosisuunnitelma on laadittu ja arvioitu esikouluvuoden aikana. Tiimipalaverit eivät ole toteutuneet syyskaudella metsäeskarissa, minieskarissa ovat toteutuneet. Tiimipalaverikäytäntöä kehitetään, jotta ne toteutuvat.	●
Tiimimallin kehittäminen: Vahvistetaan kasvattajien muodostamien tiimien vuoropuhelua avoimeksi sekä kaikkien osallisuutta vahvistavan toimintakulttuurin edistämiseksi. Kehitetään käytänteitä varhaiskasvatuksesta vastaavan ja tiimien väliseen yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen sekä tiedottamiseen.	Henkilökunnan koulutukset ja suunnittelupäivä ovat toteutuneet. Palautteen antaminen on kehittynyt ja luontopainotteisuus näkyy toiminnassa vahvasti.	●
Viestintä ja tiedottaminen: Pyritään siihen, että viestintä ja tiedottaminen on mahdollisimman avointa ja ajantasaisista kaikille sidosryhmille.	Sisäinen ja ulkoinen viestintä toimii ja viestintää kehitetään koko ajan. Asiakastytyväisyyskysely toteutettu 2022 syksyllä.	●
Henkilöstön hyvinvoinnin edistäminen: Toteutetaan kuukausittain hyvinvointiin liittyvä laadullinen kysely. Seurataan tuloksia ja pohditaan niiden pohjalta yhdessä henkilöstön kanssa toimenpiteitä hyvinvoinnin edistämiseksi. Tehdään näkyväksi myös jokaisen omaa vastuuta hyvinvoinnin edistämisessä.	Tyhy -päivä ei ole toteutunut, kehityskeskustelut, työterveyshuolto ja hyvinvointikyselyt toteutunut pääosin.	●
460 Nuorisotoimi		
Henkilöstön hyvinvoinnin edistäminen: Toteutetaan kuukausittain hyvinvointiin liittyvä laadullinen kysely. Seurataan tuloksia ja pohditaan niiden pohjalta yhdessä henkilöstön kanssa toimenpiteitä hyvinvoinnin edistämiseksi. Tehdään näkyväksi myös jokaisen omaa vastuuta hyvinvoinnin edistämisessä.	Toteutunut. Nuorisotoimen järjestö- ja yhdistysavustukset jaettiin keväällä 2022	●
Monipuolisten nuorisopalveluiden toteutus: nuorisotoimi tukee vuosittain seuroja nuorisotoiminnan järjestämiseksi.	Toteutunut osittain. Kysely toteutui alkuvuodesta 2022.	●
470 Liikuntatoimi		
Monipuolisten liikuntapaikkojen turvaaminen ja tapahtumien toteutus: liikuntatoimi tukee vuosittain urheiluseuroja liikuntatoiminnan järjestämiseksi.	Toteutunut. Liikuntatoimen järjestö- ja yhdistysavustukset jaettiin keväällä 2022.	●
Liikuntaneuvonnan käynnistäminen.	Toteutunut. Liikuntaneuvonta käynnistyi alkuvuodesta 2022, ja sitä toteutetaan liikuntaneuvojan työajan puitteissa.	●
Henkilöstön hyvinvoinnin edistäminen: Toteutetaan kuukausittain hyvinvointiin liittyvä laadullinen kysely. Seurataan tuloksia ja pohditaan niiden pohjalta yhdessä henkilöstön kanssa toimenpiteitä hyvinvoinnin edistämiseksi. Tehdään näkyväksi myös jokaisen omaa vastuuta hyvinvoinnin edistämisessä.	Toteutunut osittain. Kysely toteutui alkuvuodesta 2022.	●

480 Kirjasto		
Henkilöstön hyvinvoinnin edistäminen Toteutetaan kuukausittain hyvinvointiin liittyvä laadullinen kysely. Seurataan tuloksia ja pohditaan niiden pohjalta yhdessä henkilöstön kanssa toimenpiteitä hyvinvoinnin edistämiseksi. Tehdään näkyväksi myös jokaisen omaa vastuuta hyvinvoinnin edistämisessä.	Sivistysosastolla toteutettiin alkuvuodesta kuukausittain kysely, jonka tulokset koottiin ja toimitettiin esimiehille. Kyselyä ei jatkettu maaliskuun jälkeen.	
Lainausautomaatin päivittäminen uuteen versioon, joka mahdollistaa mobiililainauksen.	Toteutunut. Päivitettiin uuteen versioon helmikuussa 2022	
Älykkään palautuslaatikon käyttöönotto.	Käyttöönotosta luovuttiin, koska kustannukset olisivat olleet suunniteltua suuremmat.	
490 Kulttuuritoimi		
Varmistaa koordinoimalla ja tuottamalla eri kulttuurimuotojen kokeminen eri väestöryhmille.	Kulttuuritoimi on tuottanut taidenäyttelyitä sekä eri taiteenalojen kulttuuritapahtumia ostopalveluna, verkostoissa sekä kolmannen sektorin toimijoita tukien eri väestöryhmille.	
Tukea ja vahvistaa kolmannen sektorin toimintaa ja yhteistyötä koulutusta, neuvontaa ja yhdessä tekemistä vahvistamalla.	ks edellinen kohta, toteutunut tavoitteen mukaisesti.	

Tarkastuslautakunnan arvion mukaan sivistystoimen toiminnan tavoitteet ovat toteutuneet pääosin hyvin. Toteuttamatta jäi kirjastotoimessa älykkään palautuslaatikon käyttöönotto, josta luopuminen kustannussyistä on tarkastuslautakunnan mielestä perusteltua. Kansalaisopiston tuntiavoite alittui 70 tunnilla, mutta konservatorion opiskelijamäärä puolestaan ylitti arvioidun. Tavoiteasetannassa tulee myös jatkossa kiinnittää huomiota siihen, että ne linkittyvät selkeästi kuntastrategiaan.

Kouluverkkokysymys on yksi keskeisimmistä kysymyksistä kunnan lähitulevaisuudessa ja erittäin merkittävä kuntatalouden kannalta. Tarkastuslautakunta korostaa, että vuonna 2022 tehdyn kouluverkkoselvityksen pohjalta tulee tarkasti analysoida erilaiset vaihtoehdot ja niiden vaikutukset kuntatalouteen sekä huomioida toimintaympäristössä ja palvelutarpeessa tapahtuvat muutokset.

Kunta on koordinoinut ja valmistautunut HYTE -toimintaan (hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen) osallistumista vuoden 2022 aikana aktiivisesti. Kuntien tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan lasketaan HYTE -kerroin, joka vaikuttaa osaltaan kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruuteen. Rautalammin kunnan vapaa-aikasihteerin tehtäväkuvaan on kuulunut HYTE -koordinointityö vuonna 2022. Uusi sivistys- ja hyvinvointijohtaja nimitettiin virkaan marraskuussa 2022. Valtakunnallisia HYTE -mittareiden tuloksia on seurattu ja kunnan edustaja on osallistunut hyvinvointialueen erilaisiin HYTE -työryhmiin (ehkäisevä päihdetyö, HYTE, opiskeluhuollon ohjausryhmä, lapset-nuoret-lapsiperheet (LANU-LAPE) ja vanhus- ja vammaisneuvosto. HYTE -toimintaan kuuluvia Lapset puheeksi ja KiVa -koulu -toimintamalleja on jatkettu vuonna 2022. Lisäksi kouluissa on käynnistetty kehittämishankkeita mielenterveyden ja osallisuuden vahvistamiseksi. Paikallisten toimijoiden (seurakunta, yhdistykset, järjestöt) kanssa on verkostoiduttu ja tehty hyvinvointia edistävää yhteistyötä järjestämällä erilaisia tilaisuuksia ja tapahtumia.

Tarkastuslautakunta toteaa, että HYTE -toimintaan osallistuminen on ollut aktiivista ja HYTE -toimintaan osallistuminen ja toimintamallien kehittäminen myös tulevaisuudessa on tärkeää, koska HYTE -kertoimella on osaltaan vaikutusta kunnan valtionosuuden määräytymiseen.

Ulkoiset toimintakate, t€				
Toiminto	TA 2022	TP 2022	Ero	Kommentit
Koulutus	-4 944	-4 904	40	Toimintakate alitti talousarvion 40 teur
Kulttuuri ja vapaa-aika	-539	-534	5	Toimintakate alitti talousarvion 5 teur.

Sivistystoimen alaisten toimintojen ulkoiset toimintakatteet alittivat talousarvion hieman.

2.2.5 Tekninen toimi ja vesihuolto

Toiminnan tavoite	Toteuma	Arvio
530 Palo- ja pelastustoimi		
Pohjois-Savon pelastuslaitos tuottaa alueen ihmisille ja yrityksille korkeatasoiset pelastustoimen palvelut ehkäisemällä ennakkoon onnettomuuksia ja antamalla onnettomuustilanteissa nopeaa ja ammattitaitoista apua kaikissa olosuhteissa.	Tavoitteet ovat toteutuneet suunnitellusti.	
Tavoitteena on onnettomuuksien määrän pieneneminen, palokuolemien ja palovahinkojen sekä koti- ja vapaa-ajan tapaturmien väheneminen siten, että Suomi sijoittuu kärkeen kansainvälisessä vertailussa.	Toteutunut suunnitellusti.	
Tekninen osasto tekee jatkuvaa yhteistyötä palo- ja pelastuslaitoksen kanssa mm. varmistamalla omien kiinteistöjensä paloturvallisuuden.	Tekninen osasto teki hyvää yhteistyötä palo- ja pelastusviranomaisen kanssa	
540 Kiinteistöt		
Kiinteistöhoiton mitoituksen mukainen kiinteistöhoito ja kunnossapito.	Kiinteistöhoitossa on toteutettu mitoituksen mukaista kiinteistöhoitoa.	
Metsänhoitosuunnitelman toteuttaminen.	Metsänhoitoa on toteutettu metsänhoitosuunnitelman mukaisesti.	
Kiinteistöjen vuokrien tarkastustyötä jatketaan.	Kiinteistöjen vuokrien tarkistusta tehtiin muutamien kohteiden osalta. Tavoite toteutunut.	
Tontteja myydään vähintään 3 kpl.	Tontteja myytiin 3 kpl. Tavoite toteutunut.	
560 Liikenneväylät		
Teissä ja päällysteissä ei liikenneturvallisuutta vaarantavia puutteita. Riittävä opastus. Valaistuksen huollot ajoittain sekä kaapeloinnin muutokset.	Teissä ja päällysteissä havaitut liikenneturvallisuutta vaarantavat puutteet korjattiin. Valaistuksen kunnossapitoa, esim. palaneiden polttimoiden vaihtoja suoritettiin.	
Matti Lohen koulun alueen liikenneturvallisuuden parantaminen jatkuu.	Liikenneturvallisuustyöryhmä kokoontui ja kehitti turvallisuusasioita. Parantaminen jatkuu.	
Konnekosken entisöinti yhdessä ELY-keskuksen kanssa.	Konnekosken kalataloudellinen kunnostus saatiin valmiiksi loppuvuodesta 2022.	
Pienvenekanava – hankkeen jatkaminen.	Pienvenekanava hanke odottaa parempaa taloudellista tilannetta.	
590 Rakennusvalvonta		
Lupien käsittelyaika enintään 14 pv.	Lupien käsittelyaika max. 14 pv toteutui.	
Katselmusten määrä n. 120 kpl.	Katselmusten määrä jäi hieman suunnitellusta.	
520 Vesihuolto		
Häiriötön vesi- ja viemärlaitoksen toiminta. Tuotetaan asiakkaille kustannustehokasta vesihuoltoa. Pidetään vesi- ja viemäriverkosto toimintakunnossa.	Tavoitteet ovat toteutuneet pääosin.	
Raakavesi- ja verkostovesinäytteiden otto tarkkailuohjelman mukaisesti.	Vesinäytteiden otto toteutettiin tarkkailuohjelman mukaisesti.	

Käsittelyn jätevesilietteen ohjaaminen hyötykäyttöön biokaasun valmistukseen Gasum Oy:lle.	Käsitelty jätevesiliete ohjattiin hyötykäyttöön biokaasun valmistukseen Heinälammirinteen vastaanottopisteeseen.	●
Vesihuoltosuunnitelman päivittämisen valmiiksi saattaminen.	Vesihuoltosuunnitelman päivittäminen/ tarjoukset päivittämisestä pyydettiin syksyllä.	●
Varautuminen vedenjakelukatkoksiin.	Vedenjakelukatkoksiin oltiin varautuneita.	●

Tarkastuslautakunnan arvion mukaan teknisen toimen ja vesihuoltolaitoksen toiminnalliset tavoitteet ovat toteutuneet pääosin hyvin. Rakennuskatselmusten määrä alitti hieman arvioidun ja pienkanavahankkeen toteutuminen odottaa parempaa taloudellista tilannetta, mikä on tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan perusteltua. Kiinteistöjen huoltoon ja kuntoon on kiinnitetty huomiota, ja tarkastuslautakunta näkee hyvänä uudistuksena sähköiset huoltokirjat, joiden avulla kiinteistöjen kuntoon vaikuttavia seikkoja voidaan seurata ajantasaisemmin ja dokumentoidusti.

Tekninen johtaja vaihtui vuonna 2022 kaksi kertaa. Kunnan tulee kiinnittää huomiota siihen, että sillä on riittävät resurssit teknisen toimen hoitamiseen. Kunnalla on teknisessä toimessa yhteistyötä lähikuntien, erityisesti Konneveden kunnan kanssa. Tarkastuslautakunta painottaa ja pitää tärkeänä, että teknisellä toimella on riittävät resurssit.

Ulkoinen toimintakate, t€				
Toiminto	TA 2022	TP 2022	Ero	Kommentit
Tekninen lautakunta	-97	-100	-3	Tekninen lautakunta ylitti talousarvion 3 teur, poikkeama ei ole merkittävä.
Jätehuolto	-0	-1 236,69	-1 236,69	Jätehuolto ylitti talousarvion 1 236,69 euroa, poikkeama ei ole merkittävä
Vesihuoltolaitos	-79	-106	-27	Vesihuolto ylitti talousarvion 27 teur, poikkeama ei ole merkittävä

Teknisen toimen ja vesihuoltolaitoksen talousarvio on toteutunut olennaisin osin suunnitellusti.

2.2.6 Yhteenveto toiminnan ja talouden tavoitteiden toteuman arvioinnista

TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIO TOIMINNAN JA TALouden TAVOITTEIDEN TOTEUTUMISESTA

Talousarviossa asetetut toiminnan tavoitteet ovat selkeitä ja johdonmukaisia. Toimintakertomuksella kerrotut tavoitteiden toteumat ovat selkeitä. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että tavoitteiden toteumat esitellään kattavasti ja monipuolisesti.

Toiminnan tavoitteet toteutuivat toimintakertomuksen perusteella kohtalaisen hyvin vuonna 2022. Suurin poikkeama selittyy toimintakuluilla, jotka toteutuivat 1,3 m€ pienempänä kuin talousarviossa oli arvoitu. Perusterveydenhuollon talousarvio alittui noin 460.000 eurolla ja erikoissairaanhoidon sekä sosiaalitoimen talousarviot alittuivat molemmat noin 100.000 eurolla. Tarkastuslautakunta kiittää kuntaa hyvästä talouskurista vuoden 2022 aikana.

Kunnan talouden tasapainottamistoimilla alijäämäiset tilinpäätösvuodet 2018–2020 saatiin käännettyä ylijäämäisiksi vuosina 2021 ja 2022. Tarkastuslautakunta painottaa, että talouden tasapainottamistoimia tulee tehdä myös jatkossa kuntastrategian 2022–2025 mukaisesti, jotta kunnan talous saadaan tasapainoon. Tarkastuslautakunta toteaa huolestuneena, että kunnalla ja konsernilla on kuitenkin edelleen merkittävä velkarasite, josta kertovat myös kunnan ja konsernin omavaraisuusaste - tunnusluvut, jotka ovat alle omavaraisuuden tavoitetasoa 50 %. Kunnan omavaraisuusaste on 43,7 % (v. 2021 38 %) ja konsernin omavaraisuusaste on 30,5 % (v. 2021 27,9 %). Alle tavoitetason oleva omavaraisuus merkitsee velkarasitetta. Korkokustannusten nousu voi aiheuttaa kunnalle lisämenoja, joihin myös tulisi pystyä varautumaan. Talouden tasapainottamiseksi ja velkarasitteen pienentämiseksi kunnan tulee nopealla aikataululla tehdä suuria päätöksiä palveluverkkoon liittyen sekä kartoittaa yhteistyömahdollisuuksia. Tarkastuslautakunta korostaa, että kunnan tulee edelleen arvioida kriittisesti investointitarpeet - väestömäärän pienentyessä ja palvelutarpeen muuttuessa on keskeistä harkita, mihin

kiinteistöihin kunnan on kannattavaa investoida ja mitkä kiinteistöt ovat tarpeellisia kunnan ydintoiminnan kannalta.

Tarkastuslautakunta esittää, että

- Kunta seuraa edelleen huolellisesti, kuinka talouden tasapainottamistoimenpiteet vaikuttavat kunnan talouteen ja reagoi tarvittaessa negatiiviseen kehitykseen
- Kunnan talousarvion ja taloussuunnitelmavuosien mukaiseen toteumaan ja kehitykseen tulee kiinnittää erityistä huomiota tulevina vuosina

2.3 Kunnan talous

2.3.1 Kokonaistalouden tarkastelu

Kunnan ulkoisen tuloslaskelman keskeiset luvut on esitetty alla olevassa taulukossa.

Ulk. tuloslaskelma, t€	TP 2022	TA 2022	TP 2021	Poikkeama TA
Toimintatuotot	2.801	2 636	2.951	165
Toimintakulut	-26.692	-27 889	-26.209	1 197
Toimintakate	-23.891	-25 254	-23.258	1 363
Verotulot	11.914	10.953	11.476	961
Valtionosuudet	13.369	12.943	12.534	426
Rahoitustuotot ja -kulut	574	184	278	390
Vuosikate	1.967	-1.174	1.031	3 141
Poistot ja arvonalentumiset	-1.067	-921	-1.009	-146
Satunnaiset erät	0	100	-0,1	-100
Tilikauden yli-/alijäämä	900	-1 995	-21,5	-2 895

Kunnan alkuperäisessä talousarviossa vuodelle 2022 arvioitiin, että kunnan tilikauden alijäämäksi muodostuu 1,9 milj. euroa. Tilikauden 2022 ylijäämä oli lopulta 899.796,01 euroa, joka on 2,8 milj. euroa talousarviota parempi.

Eroa talousarvion syntyi erityisesti toimintamenoissa, jotka toteutuivat 1,1 milj. euroa talousarviota pienempinä. Terveystaloudenhuollosta saatiin 1,271 milj. euroa palautusta, jolla oli merkittävä vaikutus ylijäämän muodostumiseen. Lisäksi verotulot toteutuivat 0,9 milj. euroa talousarviota suurempana. Tarkastuslautakunta korostaa, että kuntataloudessa tarvitaan edelleen säästötoimenpiteitä talouden tasapainon saavuttamiseksi. Tilikauden 2022 vuosikate oli 1,9 milj. euroa, joka on 899.796 euroa suurempi kuin suunnitelman mukaiset poistot. Kestävässä kuntataloudessa vuosikate kattaa poistot.

Vuoteen 2022 verrattuna muutoksia tapahtui erityisesti seuraavissa erissä: Toimintatuotot laskivat 0,1 milj. euroa ja palkat ja palkkiot kasvoivat 0,2 milj. euroa. Verotulojen kasvun myötä vuosikate parani 0,9 milj. euroa. Poistot laskivat noin 58.000 euroa. Tilikauden 2022 ylijäämä oli 0,878 milj. euroa edellisvuotta enemmän, mikä johtuu toimintakulujen toteutumisesta talousarviota pienempänä ja verotulojen toteutumisesta arvioitua suurempana.

Tilikauden 2022 investointien nettomenot olivat 0,554 milj. euroa, joka on 0,2 milj. euroa talousarviota vähemmän. Suurimmat investoinnit olivat:

- Toholahden teollisuusalue 195 teur. (TA 150 teur)

- Konnekosken entisöinti 95 teur. (TA 70 teur.)
- Kuutinharju-Kapakkaniemi viemärin saneeraus 197 teur (TA 0,0 teur)

Tarkastuslautakunta painottaa, että hankinnoissa tulee kiinnittää erityistä huomiota julkisten hankintojen periaatteiden noudattamiseen ja investointien tulee noudattaa talousarviota.

2.3.2 Talouden keskeiset tunnusluvut

Alla olevassa taulukossa on esitetty Rautalammin kunnan keskeiset tunnusluvut viimeiseltä neljältä vuodelta:

Rautalammin kunta	2022	2021	2020	2019
Tulorahoitus				
Toimintatuotot/ -kulut	10,5 %	11 %	12 %	13 %
Vuosikate % poistoista	184 %	102 %	85 %	-17 %
Vuosikate/ asukas	663 €	339 €	315 €	-53 €
Rahoitus				
Investointien tulorahoitus	482 %	160 %	114 %	-8 %
Lainanhoitokate	0,98	0,62	0,65	-0,02
Tase				
Omavaraisuusaste	44 %	38 %	43 %	44 %
Suhteellinen velkaantuneisuus	51 %	64,6 %	58 %	60 %
Kertynyt ylijäämä/ asukas	1.592 €	1.258 €	1.210 €	1.315 €
Lainat/ asukas	3.830 €	5.417 €	4.111 €	3.956 €

Tarkastuslautakunta pitää hyvänä, että kunnan keskeiset tunnusluvut ovat parantuneet hieman vuonna 2022, mutta tunnusluvut eivät vielä ole yllä tavoitetasolla. Talouden tasapainottamistoimia tulee kuitenkin jatkaa, koska kunnalla on merkittävä velkarasite, josta kertovat tunnusluvut omavaraisuusaste ja suhteellinen velkaantuneisuus. Omavaraisuusasteen tavoitetaso on yli 50 %, alle tavoitetason oleva omavaraisuusaste merkitsee merkittävää velkarasitetta. Suhteellinen velkaantuneisuus kertoo, kuinka paljon käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman maksamiseen – mitä pienempi tunnusluku on, sitä parempi mahdollisuus kunnalla/konsernilla on selviytyä velan takaisinmaksusta tulorahoituksella.

Tilikaudella 2022 vuosikate riitti kattamaan poistot ja parani edellisvuodesta. Huomioitava kuitenkin, että vuodet 2019, 2020 ja 2021 eivät ole täysin vertailukelpoiset keskenään johtuen korona -pandemiasta. Perusoletus on, että tulorahoitus on riittävä, jos vuosikate on vähintään poistojen suuruinen. Poistot kuvaavat keskimääräistä vuosittaista korvausinvestointitarvetta. Siten jos vuosikate kattaa poistot, kunnan ei tarvitse velkaantua, realisoida omaisuuttaan tai vähentää toimintapääomaansa pitääkseen palvelujen tuotantovälineet toimintakunnossa. Pitkällä aikavälillä vuosikatteen tulee siis kattaa poistot kunnan talouden tasapainon turvaamiseksi. Tätä oletusta voidaan kuitenkin pitää päteväenä vain, jos poistot ja arvonalentumiset vastaavat kunnan keskimääräistä vuotuista investointitasoa pitkällä aikavälillä.

Investointien tulorahoitus -tunnusluku oli vuonna 2022 noin 482 prosenttia. Investointien tulorahoitus kertoo, kuinka paljon investointien omahankintamenosta on rahoitettu tulorahoituksella. Vuonna 2022 pääomarahoituksella on siten rahoitettu 382 prosenttia.

Lainanhoitokate kertoo kunnan tulorahoituksen riittävyyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun. Tulorahoitus riittää lainojen hoitoon, kun tunnusluku on yli yksi. Vuonna 2022 kunta ei ottanut uutta lainaa ja lainoja lyhennettiin 2 m€. Siitä huolimatta Rautalammin lainanhoitokate on heikko (tunnusluku alle 1) jo viitenä vuotena peräkkäin (vuosina 2018–2022). Tilanne on huolestuttava. Kun

tunnusluku on alle yksi, joutuu kunta ottamaan lisälainaa, realisoimaan omaisuutta tai vähentämään kassavaroja vieraan pääoman velvoitteiden hoitamiseksi. Kunnan kassavarojen riittävyys oli tilinpäätöksessä 2022 nolla (0) päivää ja vuonna 2021 noin 13 päivää. Kassavarat ovat näin ollen käytännössä 0 euroa ja tilanne on todella huolestuttava.

Omavaraisuusaste mittaa kunnan vakavaraisuutta, alijäämän sietokykyä ja selviytyä sitoumuksista. Kunnan omavaraisuusaste on 44 prosenttia, eli omavaraisuusaste on noussut vuodesta 2021 6 prosenttia. Omavaraisuusaste on edelleen alhainen. Alle 50 %:n omavaraisuusaste merkitsee kuntatalouden merkittävää velkarasitetta.

Suhteellinen velkaantuneisuus -tunnusluku kertoo, kuinka paljon kunnan käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisin maksuun. Kunnan suhteellinen velkaantuneisuus on pienentynyt vuonna 2022 noin 13 prosenttia vuodesta 2021, mutta edeltävinä vuosina 2019–2021 suhteellinen velkaantuneisuus on ollut nousujohteinen.

2.3.3 Talouden tasapaino

Jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää, tarkastuslautakunnan tulee arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman ja toimenpideohjelman riittävyyttä. Kunnan taseessa 31.12.2022 ei ole alijäämää, joten kuntalain mukaista arviota ei ole tarpeen tehdä. Tarkastuslautakunta muistuttaa kuitenkin, että edellä tehdyn tunnuslukuanalyysin perusteella, kunnan talouden tasapainoon tulee kiinnittää erityistä huomiota ja toimenpiteisiin on ryhdyttävä. Tarkastuslautakunnan arvion mukaan kunnan tulee pitää erittäin tiukkaa talouskuria seuraavina vuosina ja toteutettava merkittäviä talouden tasapainotuksen keinoja.

2.3.4 Yhteenveto kunnan taloudesta

TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIO KUNNAN TALOUDESTA

Tarkastuslautakunta toteaa, että tilikauden 2022 ylijäämä oli noin 900 tuhatta euroa, joka on 2,8 miljoonaa euroa talousarviota parempi. Poikkeama syntyy pääosin palvelujen ostoista, jotka toteutuivat 1,156 m€ pienempänä kuin talousarviossa oli arvioitu. Verotulot toteutuivat noin 0,900 m€ suurempana kuin talousarviossa oli arvioitu. Talousarviota parempaan toteutumaan on vaikuttanut toimintamenojen toteutuminen 1,1 m€ pienempänä, verotulojen toteutuminen 0,9 m€ suurempana ja terveydenhuollosta saatu 1,2 m€ palautus.

Kunnan taloudelliset tunnusluvut ovat hieman kohentuneet vuonna 2022. Jos tilikauden 2022 tulos olisi toteutunut talousarvion mukaisesti, olisi taseen kertyneet ylijäämät pienentyneet merkittävästi.

Jo aiemmin kunnassa on käynnistetty talouden tasapainottamistyö ja kunnanhallitus on nimennyt tasapainottamisryhmän miettimään sopeuttamistoimenpiteitä ja säästökohteita. Alijäämäiset vuodet 2018–2020 ovat kääntyneet ylijäämäisiksi vuosina 2021 ja 2022. Tarkastuslautakunta korostaa kuitenkin, että ylijäämäisestä tilinpäätöksestä huolimatta talouden tasapainottamistoimet ovat edelleen tärkeitä tasapainoisen kuntatalouden saavuttamiseksi.

Kunnan taloussuunnittelun haasteena tiukan tasapainottamistyön ohessa on sovittaa yhteen kunnan asukasmäärän vähentyminen, ikääntyvä väestö sekä toisaalta kunnan elinvoimaisuuden kehittäminen ja palvelutarjonnan sopeuttaminen kysynnän määrään palvelutarpeen muuttuessa.

Tarkastuslautakunta esittää, että

- Kunnan on toteutettava merkittäviä talouden tasapainottamistoimenpiteitä myös tulevana vuosina.
- Kunnan tulee kriittisesti arvioida investointeja suhteessa muuttuvaan palvelutarpeeseen ja talouden tasapainottamistyöhön.

3 Rautalammin kuntakonsernin toiminta

3.1 Konsernin toiminta vuonna 2022

Kuntalain 38 §:n mukaan kunnanvaltuusto päättää kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden keskeisistä tavoitteista sekä konserniohjauksen periaatteista. Rautalammin kunnalla ei ole viimeaikaisia valtuuston päätöksiä kunnan omistajapolitiittisista yleisistä linjauksista. Valtuusto on ottanut tarvittaessa kantaa konserniohjaukseen liittyviin kysymyksiin. Uudistuneen kuntalain mukainen konserniohje on hyväksytty valtuustossa 28.8.2018.

Rautalammin kunnan tytäryhtiöt ovat Rautalammin kunnan Asunnonhankinta Oy, Kiinteistö Oy Oikarilan Teollisuushallit, Asunto Oy Tiinari ja Rautalammin kehitys Oy. Pappilanpellon Lämpö Oy:n tilikausi on päättynyt 30.6.2022, yhtiö on jätetty yhdistelemättä konsernitilinpäätökseen, koska sillä ei ole merkitystä kokonaisuuden kannalta. Näiden omistusosuuksissa ei ole tapahtunut muutosta vuonna 2022. Kunta oli jäsenenä seuraavissa kuntayhtymissä: Pohjois-Savon sairaanhoitopiiri, Vaalijalan kuntayhtymä, Savon koulutus kuntayhtymä, Pohjois-Savon liitto ja Sisä-Savon terveydenhuollon kuntayhtymä. Itä-Suomen päihdehuollon kuntayhtymä on lopettanut toimintansa, kuntayhtymä on purkautunut vuonna 2021. Osakkuusyhtiönä kunnalla on Kiinteistö Oy Rautalammin Virastotalo, Asunto Oy Lupsakas, Rautalammin Rakennus Oy ja Asunto Oy Rautalammin Lassilanpolku.

Rautalammin kunnan Asunnonhankinta Oy:n perustoiminnassa ei ole tapahtunut merkittävää muutosta tilikaudella 2022. Tilikaudella 2022 ei ole tehty merkittäviä korjaustoimenpiteitä kiinteistöissä. Yhtiön hallitus ja kunnanvaltuusto ovat hyväksyneet yhtiön talouden tasapainottamisohjelman Yhtiö laatii yhtiön tarkan ja aikataulutetun kehittämissuunnitelman vuosille 2022–2024 ja alkaa toteuttaa Valtiokonttorin hyväksymää Asunnonhankinta OY:n talouden tasapainottamisohjelmaa. Yhtiö ostaa vuodesta 2023 alkaen teknisen isännöinnin ja asuntojen välityksen Rautalammin kunnalta.

Kunta omistaa Kiinteistö Oy Oikarilan Teollisuushallit -yhtiön osakkeista 100 %. Yhtiö omistaa kaksi teollisuushallia. Kiinteistö Oy Oikarilan vuokrasopimukset on muutettu lunastusehtoisksi vuonna 2019. Vuokrasopimusten nojalla kiinteistöjen omistus siirtyy viimeistään 12 vuoden vuokra-ajan päätyttyä vuokralaisille. Sopimusten nojalla myös kiinteistöjen hoitovastuu on siirtynyt vuokralaisille, mikä on pienentänyt yhtiön hoitokuluja huomattavasti. Yhtiön rahoitustilanne ja maksuvalmius ovat kuitenkin edelleen heikkoja. Yhtiö kartoitti rahoitusriskit vuonna 2022. Yhtiön toiminnan varalle on tehty alustavia tulevaisuuden suunnitelmia, joiden työstäminen jatkuu vuoden 2023 aikana. Lainojen järjestelyä on valmisteltu, lopulliset etenemiskäsit ovat vielä työn alla.

Rautalammin Kehitys Oy:llä ei ollut merkittävää toimintaa tilikaudella 2022. Kunnan tulee ratkaista, mikä sen rooli ja omistajuus yhtiössä on jatkossa. Yhtiön kokonaistilanteeseen on etsitty ratkaisuja, useita neuvotteluja on pidetty. *Asunto Oy Tiinarin* toiminta on jatkunut ennallaan. Toimintaan ei nähdä liittyvän merkittäviä riskejä.

Konsernijohto on jatkanut aktiivista työtä tytäryhtiöiden toiminnan kuntoon saattamiseksi. Tytäryhtiöiden rahoitukseen ja Asunnonhankinnan kiinteistöjen kuntoon voi kuitenkin liittyä merkittäviä taloudellisia riskejä, jotka voivat vaatia myös kunnan taloudellista panostusta. Tämä heikentää edelleen kunnan ja kuntakonsernin taloudellista tilannetta. Tarkastuslautakunta pitää siten tärkeänä, että tytäryhtiöiden toimintaan kiinnitetään riittävää huomiota myös jatkossa, jotta kunta pystyy reagoimaan mahdollisiin ongelmatilanteisiin ajoissa.

3.2 Konsernivalvonta

Kunnan konsernivalvonnan tarkoituksena on varmistaa, että konsernin toiminta on taloudellista ja tuloksellista, asetetut tavoitteet saavutetaan, päätösten perustana oleva tieto on riittävää ja luotettavaa ja että lain säännöksiä, viranomaisohjeita ja toimielimien päätöksiä noudatetaan ja että omaisuus ja voimavarat turvataan. Konsernivalvonnasta vastaa konsernijohto.

Kunnanvaltuusto on hyväksynyt kuntalain mukaisen konserniohjeen elokuussa 2018. Konserniohjeessa on määrätty muun muassa konsernivalvonnan järjestämisestä sekä asioista, joista konserniyhteisöjen tulee hankkia kunnan kanta ennen päätöksentekoa.

Kuntia koskevan toimintakertomuksen laadintaohjeen mukaan toimintakertomuksessa tulee antaa selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä. Aikaisempien vuosien tapaan tilinpäätöksessä 2022 ei ole

esitetty konsernia koskevaa erillistä selontekoa, vaan konsernia koskevia asioita on sisällytetty kuntaa koskevaan sisäisen valvonnan selontekoon.

Konsernivalvonta on tarkastuslautakunnan arvion mukaan ollut toimivaa vuoden 2022 aikana. Kunta on jatkanut välttämättömiä toimenpiteitä tytäryhtiöiden toiminnan ja talouden kuntoon saattamiseksi. Kunnanhallitus, ja tarvittaessa myös valtuusto, on käsitellyt tytäryhtiöihin liittyviä keskeisiä asioita ja ottanut konsernijohtona kantaa tärkeisiin asioihin. Kunnan tulee kiinnittää edelleen huomiota tytäryhtiöille asetettaviin tavoitteisiin sekä niiden ja omistajaohjauksen toteutumiseen. Konsernivalvonnassa tulee huomioida myös jälkiseuranta eli se, että päätetyt toimenpiteet viedään yhtiöissä loppuun asti. Myös toimenpiteiden vaikuttavuutta ja riittävyttä on hyvä arvioida. Tarkastuslautakunta suosittelee lisäksi, että yleiset omistajapolitiittiset linjaukset päivitetään. Konserninäkökulma kunnan toiminnan ja talouden arvioinnissa on kasvanut, ja siksi on tärkeää, että kunta suunnittelee ja arvioi toimintaa koko konsernin näkökulmasta eikä vain peruskunnan osalta.

3.3 Yhteenveto kuntakonsernin arvioinnista

TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIO KUNTAKONSERNISTA

Tarkastuslautakunta toteaa, että kunnan konsernille asettamat tavoitteet ovat pääosin kunnan yhtiöiden toimintaan liittyviä toimenpiteitä Tästä syystä tytäryhtiöiden toimimista kuntastrategian mukaisesti on vaikea arvioida. Tarkastuslautakunta esittää aikaisempien vuosien tapaan, että tytäryhtiöiden tavoitteet asetetaan jatkossa siten, että ne edistävät kuntakonsernin toimintaa ja ovat linjassa kunnan strategian kanssa.

Kuntalain mukaisen konserniohje on hyväksytty valtuustossa vuonna 2018. Kunnanhallitus on käsitellyt aktiivisesti keskeisten tytäryhtiöiden asioita ja useita tytäryhtiöiden kannalta tärkeitä päätöksiä on saatu tehtyä ja asioita vietyä siten eteenpäin. Konsernivalvonta on tarkastuslautakunnan arvion mukaan ollut toimivaa vuonna 2022.

Tytäryhteisöjen toimintaan liittyy merkittäviä riskejä, kuten yhtiöiden taloudellisen tilanteen kehittyminen ja Rautalammin Asunnonhankinta Oy:n kiinteistöjen tilanne ja vuokraustilanne. Kunnan tulee lähivuosina tehdä ratkaisuja sen suhteen, mitkä yhtiöt tukevat kuntakonsernin toimintaa ja miten yhtiöistä saadaan suurin mahdollinen hyöty kunnan elinvoimaisuuden ja palvelujen tuottamisen kannalta.

Kuntakonsernin tunnusluvut ovat kunnan tavoin hieman parantuneet edellisestä tilikaudesta. Konsernin omavaraisuusaste ja suhteellinen velkaantuneisuus -tunnusluvut ovat edelleen alle tavoitetaso, joten kunnan on kiinnitettävä huomiota tunnuslukujen kehittymiseen. Kunnan tulee huomioida johtamisessa kuntakonserni kokonaisuutena, eikä yksittäisinä osina. Kunnan tulee huomioida riskienhallinnassa ja taloussuunnittelussa myös tytäryhteisöjen toiminta ja taloudellinen tilanne. Tarkastuslautakunta pitää hyvänä ja tärkeänä, että sisäisen valvonnan ohjetta ja riskienhallinnan ohjetta ollaan päivittämässä kevään 2023 aikana.

Tarkastuslautakunta esittää, että

- Talousarvion konsernia koskevissa tavoitteissa huomioidaan kuntastrategia.
- Tilinpäätöksen toimintakertomuksessa esitetään jatkossa kuntia koskevan ohjeistuksen mukaisesti konsernivalvontaa koskevat tiedot seikkaperäisemmin.

4 Yhteenveto

Tarkastuslautakunta on edellä esittänyt arvionsa kunnan ja kuntakonsernin vuoden 2022 toiminnan ja talouden tavoitteiden toteutumisesta. Arvioinnin yhteenvetona tarkastuslautakunta toteaa, että

- Vuoden 2022 talousarviossa vahvistetut toiminnan tavoitteet on pääosin saavutettu.
- Kunnan talouden tasapainottamiseksi kunnan tulee tehdä suuria päätöksiä palveluverkkoon liittyen. Vuonna 2022 tehty kouluverkkoselvitys on keskeinen asia, johon liittyen tulee laatia kattavat rahoituslaskelmat ja huomioida muuttuva palvelutarve sekä oppilasmääräennusteet.
- Kunnan ylijäämäksi muodostui 899.796,01 euroa, joka on 2,8 milj. euroa talousarviota parempi tulos. Poikkeama syntyy pääosin toimintakulujen toteutumisella 1.391.134 euroa pienempänä kuin talousarviossa. Toimintakulujen laskua selittää suurelta osin terveydenhuollon kulujen talousarviota pienempi toteuma. Tulee kuitenkin huomioida, että toimintakate on heikentynyt noin 1,2 m€ edelliseen vuoteen verrattuna.
- Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan kunnan ja konsernin taloudelliset tunnusluvut ovat hieman kohentuneet vuonna 2022, mutta tunnusluvut ovat edelleen huolestuttavalla tasolla. Jos tilikauden 2022 tulos olisi toteutunut talousarvion mukaisena, olisi taseen ylijäämät merkittävästi pienentyneet.
- Konsernivalvonta on toiminut hyvin. Tytäryhtiöiden toimintaan liittyy kuitenkin taloudellisia riskejä, jotka saattavat vaatia myös kunnalta taloudellista panosta.

Kunnan hallinnon kehittämiskohteita ja seurattavia asioita on esitetty edellä olevissa kappaleissa. Yhteenvetona lautakunta on koonnut tähän keskeisimmät suositukset:

- Kuntatalous:
  - o Kunta seuraa ja analysoi huolellisesti, kuinka talouden tasapainottamistoimenpiteet vaikuttavat kunnan talouteen ja yli/alijäämän kehittymiseen
  - o Vaikka ylijäämää kertyi vuodelta 2022 lähes miljoona euroa (899.796,01), säästötarpeet ja talouden tasapainottamiseen tähtäävät toimenpiteet ovat edelleen tarpeellisia.

Tarkastuslautakunta kiittää kunnan henkilöstöä hyvin tehdystä työstä ja sitoutuneisuudesta kunnan toiminnan kehittämiseen sekä tiukasta talouskurista vuonna 2022. Tarkastuslautakunta haluaa kiittää kuntaa sen tekemästä työstä ukrainalaisten pakolaisten auttamiseksi.

5 Tarkastuslautakunnan esitys kunnanvaltuustolle

Tarkastuslautakunta jättää arviointikertomuksen vuodelta 2022 kunnanvaltuuston käsiteltäväksi ja esittää, että valtuusto pyytää arviointikertomuksessa esitetyistä havainnoista kunnanhallituksen selvitykset niin, että ne voidaan käsitellä syys- tai lokakuussa 2023 pidettävässä kunnanvaltuuston kokouksessa.

Rautalammilla 30. toukokuuta 2023.

Raimo Kemppainen
Puheenjohtaja

Assi Mensonen
Varapuheenjohtaja

Ulla Möller
Jäsen

Päivi Eklund
Jäsen

Jarmo Karjalainen
Jäsen

